

Hipolit Rimski

APOSTOLSKA PREDAJA

**Prijevod i komentar
Josip Knežević**

**Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu
Katolički bogoslovni fakultet
Zagreb, Glas Koncila
2026.**

Znakovi i pokrate	9
Predgovor	9
UVOD	13

I. DIO: UVOD

HIPOLIT RIMSKI: Apostolska predaja	17
1. Tko je bio Hipolit Rimski?.....	19
2. Zamršena priča oko „statue sv. Hipolita“	23
3. Nauk	26
4. Djela	29
5. Traditio Apostolica	32
5.1. O pojmu „Predaje“	35
5.2. Porijeklo teksta	41
5.3. Sadržaj teksta	47
5.3.1. Crkveno uređenje (klerici i laici)	48
5.3.2. Kršćanska inicijacija	63
5.3.3. Običaji Crkve	83
6. Slavlje euharistije	92
6.1. Anafora (euharistijska molitva)	93
6.2. Primanje i čuvanje euharistije	99
7. Važnost Apostolske predaje	100
8. Praktična pitanja današnje crkvene stvarnosti	102
Zaključak	105

II. DIO: PRIJEVOD TEKSTA

APOSTOLSKA PREDAJA	111
KAZALO POJMOVA	143
LITERATURA	159
KAZALO BIBLIJSKIH CITATA	169

ZNAKOVI I POKRATE

AA.VV.	<i>Auctores Varii</i>
AH	Irenej Lionski, <i>Adversus Haereses</i>
arap.	arapski
Bd.	<i>Band</i>
br.	broj
BS	<i>Bogoslovska smotra, Zagreb</i>
CCP	<i>Croatica Christiana periodica, Zagreb</i>
CSEL	<i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, Vindobonae</i>
CCSL	<i>Corpus Christianorum. Series latina, Turnhout-Paris</i>
CuS	<i>Crkva u Svijetu, Split</i>
ed.	<i>editio</i>
Elenchos	Κατὰ πασῶν αἰρέσεων ἔλεγχος (lat. <i>Philosophoumena</i> , hrv. <i>Pobijanje svih hereza</i>)
EOr	<i>Ecclesia Orans, Roma</i>
Ep.	<i>Epistula</i>
<i>Fontes Christiani</i>	Norbert BROX–Wilhelm GEERLINGS – Gisbert GRESHAKE–Rainer IGNER – Rudolf SCHIEFER (ur.), <i>Zwölf-Apostel-Lehre, Apostolische Überlieferung. Zweisprachige Neuausgabe christlicher Quellentexte aus Altertum und Mittelalter, Fontes Christiani, Bd. 1 (Freiburg-Basel-Wien-Barcelona-Rom-New York: Herder, 1991.)</i>
GK	<i>Glas Koncila, Zagreb</i>
grč.	grčki

HE	<i>Historia ecclesiastica</i>
IPA	<i>Institutum Patristicum „Augustinianum“</i> , Roma
KKC	HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, <i>Katekizam Katoličke Crkve</i> , Zagreb
KS	<i>Kršćanska sadašnjost</i> , Zagreb
lat.	latinski
LXX	<i>Septuaginta</i>
NDPAC	<i>Nuovo Dizionario di Antichità Christiane</i> , Genova-Milano
op. prev.	opaska prevoditelja
OUP	Oxford University Press
PG	<i>Patrologiae cursus completus. Series Graeca</i> , Paris
PIO	<i>Pontificium institutum Orientalium</i> , Roma
PL	<i>Patrologiae cursus completus. Series Latina</i> , Paris
QL	<i>Questions liturgiques</i> , Louvain
SB	<i>Služba Božja</i> , Split
SCh	<i>Sources Chretiennes</i> , Paris
SP	<i>Studia Patristica</i> , Leuven – Paris – Walpole
ss.	i sljedeće stranice
TA	Hipolit RIMSKI, <i>Traditio Apostolica</i>
tzv.	takozvani
VBS	<i>Vrhbosansko bogoslovno sjemenište</i> , Sarajevo
WBG	Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt
ZKP	Zakonik kanonskog prava
ŽV	<i>Živo Vrelo</i> , Zagreb

PREDGOVOR PRIJEVODU I KOMENTARU KNJIGE HIPOLITA RIMSKOG *APOSTOLSKA PREDAJA*

Apostolska predaja je vrlo važan, iako kratak, crkveni spis, čiji se nastanak obično smješta na početak III. stoljeća. U njemu se nalazi sažetak načela, pravila i pouka o crkvenom životu i ustroju, o liturgijskim slavljinama i zajedničkom životu, odnosno o prenošenju baštine apostola na sljedeće generacije. Osim što je dragocjena riznica informacija o životu Crkve u davna vremena, važnost ovoga spisa je od ogromnoga značenja također na nekim područjima crkvenoga života sve do danas. Nastanak ovoga spisa obično se datira oko 215. godine i pripisuje ga se sv. Hipolitu Rimskom.

Sv. Hipolit bio je rimski svećenik, teolog i pisac i prvi protupapa u povijesti Crkve. Bio je protupapa čak trojici zakonitih papa: Kalistu I., Urbanu I. i Poncijanu. No, kao osuđenik na teške poslove u kamenolomima na Sardiniji, pomirio se prije mučeničke smrti sa zakonitim papom Poncijanom, također osuđenikom na teške poslove u istim kamenolomima i mučenikom, te ga se u Katoličkoj Crkvi časti kao sveca na isti dan (13. kolovoza) kao i sv. Poncijana.

Iako je živio u Rimu, Hipolit je pisao na grčkom jeziku. Na tom jeziku je napisana i *Apostolska predaja*, no sačuvana je u latinskom prijevodu, koji je načinjen pod kraj IV. stoljeća. Spis je podijeljen u 43 odlomka koji su raspoređeni u tri dijela. Prethodi im uvod, a na kraju je zaključak.

Prvi dio (poglavlja 2-14) bavi se liturgijskim obredima i organizacijom Crkve: prikazuje izbor i liturgijsko ređenje biskupa, slavlje euharistije za vrijeme koje se redi biskupa i donosi tekst euharistijske molitve, opisuje liturgijske darove, ređenje prezbitera i đakona, odnos prema ispovjednicima vjere, udovicama, čitačima, djevicama, subđakonima.

Drugi dio ovoga spisa posvećen je katekumenima (br. 15-21), njihovu bračnom i civilnom stanju, govori o radu i moralnom ponašanju, o nekim poslovima koji ne bi bili spojivi s kršćanskim životom, o trajanju katekumenata čak oko tri godine te o završnom ispitu i krštenju s iscrpnim opisom krsne liturgije.

Treći dio *Apostolske predaje* (br. 22-43) opisuje svakodnevni život kršćanske zajednice u ono vrijeme. Ponajprije se čita o dijeljenju pričesti i postu, posebice o dijeljenju pričesti bolesnicima, o liturgijskoj večeri, o darivanju biskupa, o Uskrsu, o tome kako đakoni trebaju biti blizu biskupu, o jutarnjoj molitvi prije odlaska na posao, o ispravnom načinu konzumiranja i čuvanja euharistijskoga kruha, o svakodnevnim susretima prezbitera i đakona, o grobljima, o svakodnevnoj molitvi i o znaku križa koji je već bio ustaljen među kršćanima.

Apostolska tradicija ili *Predaja*, iako se radi starokršćanskom spisu od iznimne važnosti za područje liturgije, vjere i nauka o sakramentima te života kršćana u ono vrijeme, po čemu se svrstava među najvažnije tekstove iz kršćanske starine, do sada nije bio preveden na hrvatski

jezik. Stoga treba izraziti veliku zahvalu prof. Josipu Kneževiću što je priredio prijevod ovoga djela na hrvatski jezik i također ozbiljan komentar koji će, prijevod i komentar, sigurno biti obogaćenje teološke misli na našem jeziku i od velike koristi svima koji se zanimaju za život Crkve u starini, a također i važno obogaćenje na području kulture i književnosti.

Sarajevo, na svetkovinu Presvetoga Trojstva,
15. lipnja 2025.

Tomo Vukšić, nadbiskup

UVOD

U današnjem modernom svijetu lako je izgubiti korijene koji nas ucjepljuju u Predaju koju slijedimo već 2000 godina. Ti korijeni leže u plodnom tlu rane Crkve u kojoj su postavljeni temelji naše vjere. Svakako da je jedan od tih temelja i apostolska Predaja koja predstavlja duhovno blago koje i danas ostaje za nas neiscrpan izvor mudrosti i vodstva za naš kršćanski život.

Porijeklo Hipolitove *Apostolske predaje* (grč. *Αποστολική Παράδοσις*, lat. *Traditio Apostolica*)¹ vezano je uz učenja, prakse i način života koji su od vremena apostola i prvih evangelizatora prenošeni s koljena na koljeno prvim kršćanskim zajednicama. Premda ta učenja, prakse i način života – koje jednom riječju nazivamo „Predajom“ – nisu bili odmah zapisani u novoza-
vjetnim tekstovima, oni su ipak prenošeni na usmeni način kao sveta baština. O tome nam svjedoči sveti Pavao kada piše Solunjanima: „Stoga, braćo, čvrsto stojte i držite se predaja u kojima ste poučeni bilo našom riječju bilo pismom“ (2 Sol 2,15).

1 Izvor koji smo koristili pri ovom prijevodu uzet je prema: Norbert BROX – Wilhelm GEERLINGS – Gisbert GRESHAKE – Rainer IGNER – Rudolf SCHIEFER (ur.), *Zwölf-Apostel-Lehre, Apostolische Überlieferung. Zweisprachige Neuausgabe christlicher Quellentexte aus Altertum und Mittelalter*, *Fontes Christiani*, Bd. 1 (Freiburg-Basel-Wien-Barcelona-Rom-New York: Herder, 1991.).